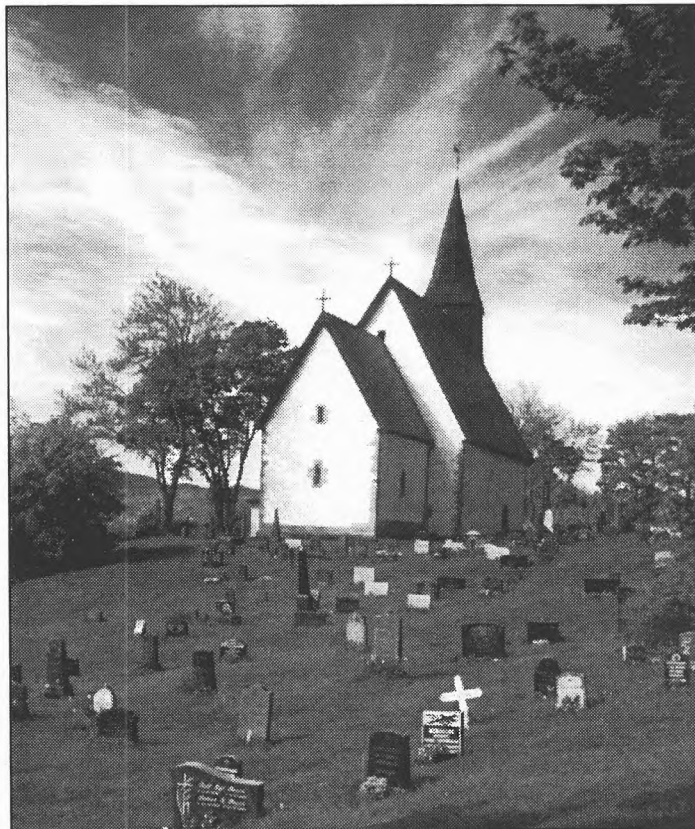

Byneset historielag

stiftet 17.10.1994

Byneset kirke

ÅRSHEFTE 1998

Til alle husstander på Byneset og medlemmer i Byneset historielag.

Av Arne Håbjørg.

I år har vi rundet den beskjedne alder av 4 år. Til tross for ung alder er det stor oppslutning om historielaget. Pr. 1. november har vi 193 medlemmer. Det er å håpe at medlemmene finner glede, nytte og hygge ved å samles om historisk arbeid i vår lille del av Norge.

Siste års styre har bestått av leder Arne Håbjørg, nestleder Lars Løvset, kasserer Martin Rye, sekretær Åse Hove og styremedlem Oddny Klemetsaune.

I tillegg er det utnevnt flere komiteer som skal ta seg av spesielle oppgaver.

Det lagt ned et betydelig arbeid i å bevare husmannsplassen Onsøyhagen som laget fikk overta. Komiteen bestående av Bjørn Langvik, Knut Olav Aasegg, Torbjørn Rye og Martin Rye har mange arbeidstimer i både praktisk arbeid og møter med kommunale og fylkeskommunale myndigheter for tilrettelegging og økonomisk støtte til videre opprusting av plassen.

Kalenderen med billedmotiv fra eldre tider her på Byneset blir også i år lagt ut til salg. Det viser seg at den er etterspurt både på bygda og også som gave til utflyttede sambygdinger. Den er også med å subsidierer vårt julehefte, slik at det kan leveres til alle husstandene på bygda.

Videooptak av tidligere års arbeid med gamle driftsformer er i løpet av året samlet på en kassett. Denne er til salgs fra 1. desember (se annonse) og vil være en glimrende historisk dokumentasjon om hvordan torvtaking, ljåslått, høyberging, skuronn og tresking ble praktisert for 100 år siden. Det er en enestående måte for skoleverket å vise dette for elevene, men det er også til etter-tanke og kunnskap for dagens voksne som har vært med på en aldeles rivende utvikling på disse feltene. Vi anbefaler kassetten på det varmeste både til eget bruk og som gave. En stor takk også til de som har hatt det største arbeid med dette, Ole Jørgen Finnes og Lars Løvset.

Både kalender, årshefte og video er lagt ut til salg på Rye hos Nordbygdens samvirkelag og på Spongdal hos Sparebank 1.

I tillegg til årsmøtet har vi hatt 2 åpne møter. På årsmøtet 19. februar holdt Arnulf Selnes foredrag om emnet «Langs pilgrimsveien». På vårmøtet 23. april holdt Astrid Muhle foredrag om «Bynes-målet». Til matservering på møtet ble det kokt byggmjølsgraut av forrige års avling ved driftsformen kornberging. 5. oktober var det høstmøte der Svein Magnus Gjønvik holdt foredrag om «Tradisjonsmat i ny og eldre tid». Alle møtene var meget godt besøkt.

Årets historiske vandring var i år lagt til husmannsområdene ovenfor Haugen og Onsøyen. Bortimot 100 mennesker deltok sankthansaften i et utrolig flott vær og med mange lokale guider. I spissen for det hele sto Oddny og Leif Klemetsaune. Se spesiell omtale et annet sted i bladet.

I en årsoppsummering er det nødvendig å ta med det som har foregått i siste år, men det er også viktig at blikket er rettet framover mot nye oppgaver. Vi har lagt en del planer for neste og flere år framover.

Temaet «Ord og uttrykk» er et meget interessant felt. Det omfatter det daglige språket vårt her på Byneset. Språket er i en stadig utvikling og forandring. I dag har vi spesielt stor påvirkning gjennom media. Vi får ord og uttrykk fra andre deler av vårt land og også mange utenlandske ord tas i bruk. Vårt Bynesmål som var nesten uforandret i mange hundre år fram til for ca. 100 år siden holder i dag på å dø ut. Vi lever vel kanskje like godt for det, men det vil være en forsømmelse for ettertiden at vi ikke tar vare på ord og uttrykk som ble brukt i eldre tider. En god del ord brukes fortsatt uten at vi tenker over det. Derfor er temaet tatt opp. Et utvalg bestående av Oddny

Klemetsaune, Åse Hove og Hjalmar Brå vil samle inn og skrive ned ord og uttrykk. Vi oppfordrer medlemmene til å skrive ned ord og uttrykk som de kjenner og sende det til disse personene.

Alle med forfedre på bygda har et forhold til kirkegården. Den rommer minner, den er det siste hvilested. Vi minnes og vi steller graver. Den er et lite museum i seg selv over slekters gang. Dessverre opplever vi at gravminner blir fjernet av kommunen på grunn av økonomiske forhold. Når etterkommere av utvandrede bynesinger kommer og vil se forfedrenes gravsted er det meget vanskelig å finne det.

En egen komite er opprettet med tanke på å se på muligheter for å bevare fortidsminner på kirkegården. Per Høiem er leder i utvalget og med seg har han Ivar Rye, Erling Stene og Sivert Haugrønning.

Draktskikk på Byneset er et annet tema historielaget er opptatt av. Hvordan gikk folk her på bygda kledd for ca. 100 - 150 år siden? Sammen med Byneset bondekvinne- og Byneset husflidslag har historielaget satt sammen en arbeidsgruppe med formål å samle gamle klesplagg fra bygda for å kunne rekonstruere draktskikken i eldre tid. Fra historielaget deltar Elly Aasegg og Jarle Haugum.

Arbeidet med en ny utgave av Byneset bygdebok er i startfasen. Innhenting av historisk data er så smått kommet i gang. Innhenting om data fra nyere tid vil sannsynligvis komme i gang på nyåret. Det er viktig at alle som kjenner til feil eller mangler i den gamle bygdeboka gjør notater og gir det til de som vil innhente opplysninger slik at ikke samme feil går over til den nye boka. En del slektstre er utarbeidet i noen familier. La bygdeboknemda få kjennskap til dette.

Finansieringen i forbindelse med skriving og trykking er ennå ikke klar.

Arnold Olaf Høiem som hadde sine røtter på Byneset var meget interessert i slektsgransking. Han hadde samlet utrolig mye stoff om eldre slekter på Byneset. Han døde i 1996. Hans etterkommere har gitt alt det nedskrevne materiale til Byneset historielag. Dette er et verdifullt bidrag til bygdeboknemdas arbeid. Vi er meget glade for gaven og sender en stor takk til brødrene Erik, Per og Knut Høiem.

I våre planer for år 2000 inngår det å arrangere bygdedager. I dette arbeidet vil vi samarbeide med øvrige lag og organisasjoner på bygda. Noen har allerede med entusiasme sagt ja til å delta. Vi håper å få vise eldre bygdetradisjoner i forbindelse med landbruk, levesett og livsvilkår så langt tilbake vi kan make.

I forbindelse med bygdedagene vil historielaget sende invitasjon til og gjennomføre et felles slektsstevne for etterkommere etter utvandrede sambygdinge. Detaljene får vi komme tilbake til, men en egen komite er opprettet for dette spesielle arrangementet. Vi vil be om at folk her på bygda som har tanke om å be fjerne slektninger komme hit koordinerer dette med komiteen.

En hjertelig takk til alle medlemmer for hjelp og støtte til historielaget. Vi setter stor pris på all aktivitet og takker spesielt de som på en eller annen måte har bidratt i lagets arbeid. Vi håper at lagets virksomhet vil være med på å øke kunnskapen og interessen for bygdas historie.

Dagleliv ved hundreårsskiftet.

av Bernhard Høyem.

Vi fortsetter med med del 2 fra Bernhard Høyems bok "Trøndlag i manns minne" som forteller om daglig liv og skikker, spesielt fra forfatterens barndom- og ungdomstid på Byneset.

Garden og livet der

Vinters tid vart gloa rota opp i grua eller komfyren av mor klokka seks om morgonen og kaffekjelen sett på komfyren eller hengd på skjerdingen i gruva. Det var ikkje mange kaffekorn som vart bruka, det var mer sikori, og 'mauket' måtte vera godt salta. Når åbiten var eten, tok arbeidet på garden til. Kvinnfolka gjekk til fjøset. Ei måka kuskiten ned i fraukjellaren. Ei onnor gjekk på lemnen for å plukke høy. Det måtte tåttas ut or stabben for at det skulle vera drygare. Det var eit tungt arbeid. Å rive høy på stabben var heilt ulovleg. Dyra fekk for og vatn, og jura vart godt pussa før mjølkinga tok til. Det var triveleg å koma til fjøset ein vintermorgon. Murane var tjukke gråsteinsmurar, så rommet var godt og varmt. Dyra var velstelte. Ei ku som den gongen mjølka fjorten - femten liter om dag, var rekna for ein stormjølkar. Etter mjølkinga vart vatnet bore inn for dagen. Dyra fekk hakka nepe. Torvmold vart strødd i båsane og møkkrenna (den vart god gjødsel), og morgonstellet var unnagjort.

Matmora sørga i denne tida for mat til ungene, stoppa vottar og fekk ungene på skulen. Klokka halv ni var det føredugurd. Maten var som regel kald graut med varm mjølk over. Men det kunne vera brødmatt.

I dugurdsøkta frå klokka ni kom rokken og småkarden fram. Det vart og strikka vottar og labbar, og litt småsaum kunne det vera. Klokka tolv var det dugurd. Annakvar dag sjømat og kjøttmat, kraftige måltid. Kvilstund til klokka eitt, då etterdugurdskaffe. Utover ettermiddagen same sort arbeid som om føremiddagen fram til non. Dette måltide var ikkje noko bestemt, alt mogleg, restar og anna kunne settas fram.

Dagen var no så langt komen at det var tid for kveldsstell i fjøset. I fjøs og stall vart det bruka skjålykter med talgljos. Skulle ein bera inn torv, eller skulle ein på låven eller lem, var det bruka stormlampor. Svoelstikkor, som ikkje var ufarlege, var komme i handelen. Strauk ein ei slik stikke over buksebaken, flamma ho straks opp.

Dagen var slutt klokka sju. Etter den tida fekk alle gjera kva dei sjølv ville.

Når kvinnone gjekk til fjøs om morgonen, gjekk karane til stall, skjul eller på låven for åskjera hakk eller trøske korn. Eg huskar dei taktfaste slaga av sluggu frå nobogardane om morgonen når eg gjekk på skulen vinters tid, men eg huskar ikkje at dei trøska med sluggu heime.

Når dei trøska heime, var det fire karar som drog. Det var primitive greier, men dei fekk kornet godt ut av halmen, desse gamle slagvinnone av tre. Det vart lagt fram femti kornband til kvar droggo. Ein løyste opp bendlane. Ein la banda inn i maskina, og ein rota unna halmen. Kornet vart liggande på golvet. Dagen etter vart kornet tina og moka bort til den eine langveggen, og så tok reinskinga til. Her fekk ingen uøvde sleppe til. Det vart bruka eit kastspjeld. Det var ikkje mykje korn i kvart kast. Ein måtte gjera eit eige sleng med handa for at kornet skulle koma rett ut mot andre veggen. Hamsen og lettkornet datt ned nærast. Tungkornet flaug lengst. Når dette arbeidet var unnagjort, vart agner og lettkorn moka ned i un'låven. Det kornet som flaug heilt til andre veggen - det var ikkje mykje vart bruka til

ølbrygging. Det næraste var matbrygg, og det tredje var såkorn. Matbrygget var no ferdig til tørking, og vart bore opp i tørkehuset.

Tørke korn gjorde både born og vaksne som det passa. Det var berre å rote i kornet så det ikkje brendes. Tørkehuset var berre eitt rom. Tørkorn var mura på gråstein og klina med leire, så røyken ikkje skulle koma ut den vegen, men gå til pipa. Oppå muren var ei diger malmhylle, ca halvannan meter i kvar kant. Rundt var ein karm av tre-toms plankar.

Når tørkinga var ferdig, var hylla varm, og kvinnfolka kom og steikte «hølfis» og kavring. Det var bruka mykje av den maten.

Når kornet var ferdigtørka, vart det moka gjennom ei lita luke i karmen til kornbingen. Her vart det liggande til det vart kaldt og kunne fyllas i sekker og kjørast til kverna. Vi mol enten på Sagberget eller Rakbjørg i Melhus. Matmjølet vart spissa. Vi kjøpte alltid med litt bjørkved heim. Aska på den vart teke vel vare på, for den skulle brukast til luting av fisk. I dugurdsøkt og nonsøkt kjørte karfolka brenntorv og torvmold frå Stormyra, eller gjorde anna arbeid som det måtte brukast hest til. I kveldsøkt var det vedhogging, garnbøting, garnbetting, vøling av hestegreier og liknande.

Gjennom året var det mange sortar arbeid som skulle gjerast utanom døgnrytmen. Det skulle slaktast okse, sau og hest. Det var ikkje nokon dag i året det var slik oppstyr som når julegrisen skulle slaktast. Skåldvatnet skulle vera kokandes, og klokka fem om morgonen vart «tynngrya» hengd på skjerdningen og fylt med vatn. Torvglo bar dei frå kjøkkenet og opp i grua i mastua. Det vart lagt på dugande med torv, og snart stod svart røyk opp gjennom pipa mot ein blygrå himmel. Slaktesleden vart dregen inn i stallskjulet og rånnåvea (rennevidja, rennellykkja) funnen fram. Sveittstampen kom og på plass, så alt var ferdig når slaktaren kom.

Det var først kaffedrikking og prat om kor store grisane var utover grenda. Og så skulle grisen takast. Slaktaren gjekk opp i garden med rånnåvea; det vart ei rensel rundt veggen for å få taumen på griskjeften, og nokre fælslege hyl når taumen vart festa i kjeften. Det var ingen på garden som lika seg når grisen vart dregen etter rånnåvea ut mot slaktebenken og grisskriket høyrdes over heile grenda. Det var ikkje noko moro å sjå på at slaktaren slo det stakkars dyret i hauet med ein øksehammar så grisen datt i kne. Grisen vart så velta inn på sleden og stukken. Kvinnfolka stod ferdige med sveittstampen når blodet kom rennande, og tok til å røre sveitten. Sleden med grisen på vart dregen opp til mastua, og her inne stod eimen av skoldvatnet som ei sky. Fleire bøttar vatn vart slegne over dyret, som vart så varmt at det ikkje gjekk an å ta på det. Bustfjela kom no fram, og slaktaren skrubba att og fram for at busta skulle sleppe. På labbar, hau og øyro vart bustkniven bruka, men det var vanlegvis mykje bust igjen når slaktaren var ferdig, så slaktet såg ikkje noko særleg appetittleg ut. Hadde ikkje mor etterpå, når slaktet var kaldt, flidd dalane, trur eg det hadde vore smått med appetitten mang ein gong.

Grisen vart partert og hengd opp så delane skulle stivne. Kvinnfolka fekk no ei travel tid. Det var ikkje noko kjøttkvern, alt som skulle brukast til pølser og kjøttkaker, måtte skjeras opp og rullas med rullekniv, bankas og spedas, ein langvarig og tung prosess. Blodpøls, hakkpøls, kvitpøls og rull skulle lagast. Alltid to sortar sylte; pressasylt, og lagsylt. Pressasylt vart lagd på eit reint klede, og oppå skulle det vera minst tretti kilo stein så det vart durabelt press. Skinkene, bukflasket og siflasket vart bore til buret og salta ned i den store fleskbauna. Her vart det ikkje spara på saltet. Ein skulle ikkje ha den risikoen at spyflua fekk koma til om våren.

Mjølka vart levert på meieriet. Det var kjørelag, og når mjølkinga var ferdig, vart den henta på gardane i grenda og kjørt til meieriet morgon og kveld. Helgedagsmjølka vart halden

heime, slegen i bunkar og sett nedi kjellaren. Den vart bruka i hushaldet og laga ost tå. Fløyten og rømmen vart teken tå med eit krumspjeld før noko var bruka av mjølka. Tå rømmen vart det laga smør som vi kinna i ei vanleg rundkinne. Det hende at rømmen ikkje ville sleppe - det vart ikkje smør kor mykje vi streva - då måtte vi ty til strokken. Separatoren kom i bruk då eg var liten. Då kom fløytespjeldet bort, men mjølkbunkane var bruka lenge.

Før mi tid kjørte dei skjørmjolk (surmjolk) i store tynnor med spuns og lokk. Denne mjølka vart seld i pottor og kannor. Eg hugsar at desse måla hang oppi tørkehuset heime. Då eg var liten, kjørte vi mjølka til byen frå meieriet på Spongaldalen. Vi skulle møte på meierietklokka to om natta for å vera ved utsalet klokka sju om morgonen når det opna. Spanna tok seksti liter, og eit vanleg lass var fem spann, som var meir enn tungt nok opp dei bratte Skjefstadbakkane og Smistadbakkane. Desse store spanna var for tunge for oss ungene, og vi måtte be folk som gjekk framom mjølkutsalet, hjelpe oss. Når mjølka var levert, kjørte vi til bonlosjiet (bondelosjiet) i Langørgengården og sette inn hesten. Vi fekk med oss ti øre og kjøpte skrellor (avskjer av winerbrød) hos bakaren i Prinsens gate. Klokka to skulle tomspanna hentas, og vi skulle vera attende i meieriet klokka fem.

Det var ikkje trygt for fant eller fark i vegane den gongen, så vi var redde når vi kjørte åleine. Eg veit om at far min kom i kast med slike karar ein gong. Han var komen opp Steinberget og kjørte utover Kyvatnet. Då kom det tre karar som ville sitja på. Han skjønna kva folk det var, men han var ikkje redd. Han var ein stor og sterk kar. Komen fram til Fantmyra vart han beden inn på dram. Ein tå karane vart att ute, dei to andre gjekk inn saman med far. Han var ikkje inne lenge. Då han kom ut, var dei nye lerreipa skorne over, og farken heldt på å lesse tå lasset. Det vart ikkje noko basketak, for han slo med ein gong. Han gjekk inn, og dei to karane fekk same medfart.

Den eine var ikkje verre medfaren enn at han kunne gå, og måtte vera med ut. Han måtte lesse på lasset. Far ville ha betaling for reipet, greip han i bringa, og den andre handa klar til slag, og stakkaren gav frå seg dei ørane han hadde. Då det vart kaldt, kasta han alle tre inn i kjøkkenet til kjerringa før han kjørte heim.

Det vart stor lette med mjølketraffikken då bygdene Byneset, Buvik, Børse og Viggja kjøpte båten Gulos. Då måtte vi vera på Steinshylla med mjølka klokka fem om morgonen, og båten kom attende med tomspanna klokka fire om ettermiddagen.

Gardsbruket gav ikkje mykje kontantar, så ein måtte prøve å skaffe pengar på så mange vis. Det var vanleg å kjøre plankar og ved frå Hyttfossen Bruk til byen. Det var inga storfortjeneste. Det var betre å kjøre is frå Teisendammen og Kyvatnet til Trondhjems Meieri og til bryggeria. Vegane var staupete. Det røynde hardt på kjøredoningane. Dei bruka vanleg to hestar, nista seg ut, både for folk og hestar, og kjørte inn til byen om søndagskvelden. Her budde dei på kvisten i Langørgengården. Mang ei tjukk skrøne vart fortald her når bynesingar, klæbygger og leinstrandingar var samla

Ein annan måte å tene nokre kronor på var at to og to grannar slo seg saman og reiste til Hitra og Smøla for å kjøpe sauer og oksar som dei frakta til Hemne. Siden jaga dei krøttera over Hemnekjølen om Orkdalen, Viggja, Børse, Buvika, Leinstrande og til Byneset. Ei slik drift tok vanleg fem dagar. Ein skulle tru at det var vanskeleg å få dyra til å gå skikkeleg, men nei. Ein kar gjekk framføre og ein etterpå. Det hende sjeldan eller aldri at rekkja vart skipla. Det

var rast for kvar mil. Ein skulle tru at dyra gjekk ned i vekt etter ein slik tur, men den heldt godt.

Når denne bølingen var komen på garden, fekk dyra gå som dei ville utover hausten, til det var tid for å slakte og selja kjøttet i byen.

Vi ungane måtte og ha nokre kronor, og dei måtte vi skaffe oss sjølve. Om våren plukka eg liljekonvall i Krestenstuhaugen og selde han på torget i byen. Det vart nokre kronor som vart vel gjømte til visse høve.

Men det var noko anna som gav mykje meir innkome, og det var å fange trast om hausten. Når dei tidlegaste rognbæra raudna, tok vi fatt. Vi bruka både snaror og linor. Ein skulle tru dette var ei fælsleg dyrplaging, men det var det ikkje. Det var sjeldan ei fugl gjorde fleir enn to-tre flaks før han var daud. Det hende at ein fugl kunne få hestetagl over vengene, då tok det lengre tid. Det hende at vi fekk både to og tre trastar samstundes på lina. Ja, det hende at vi fekk både trast og sporphauk på samme lina. Da var det storfangst. All den fugl vi kunne skaffe, kjøpte Britannina Hotel i trondheim. Prisen var 7-10 øre stykket. Når fangsten var over, var det så mange pengar at vi var dei reine krøsusar.

Heime hos oss bruka vi ikkje å gjete kyrne om hausten, dei stod i tjør. Dei fekk nytt tjørbrite tre gonger om dag, og vi vatna dei ein gong. Kyrne som mjølka, var enten i sommerfjøs eller heime på båsen om natta.

Mjølkemengda var ikkje stor. Ei ku som mjølka ti liter om dag, var ein stormjølkar. Dei «sina» som regel opp etter ei mjølketid på åtte-ni månader.

Det var ikkje alle gardar som hadde okse, mange måtte til nabogarden når ei ku var «øksen». For okslån var prisen 50 øre. Skulle du ha ei merr til hest, betalte du kr 2,50. Skulle du ha ei purke til galten, var vederlaget alltid ein smågris.

Grisane den gongen var det alltid dårleg i føtene. Det var vanleg at grisen drog seg bort til troa når den skulle eta. Ein månads tid før den skulle slaktas, vart det laga deigklumår av havremjøl. Tå dette fekk dei eta så mykje dei kunne få ti seg. Slaktinga måtte alltid gjerast på veksande måne.

Trøsking vart ikkje rekna for onn. Det kunne du gjera når det passa. Fraukjøring (gjødselkjøring) derimot var onn. Når du tok til med den, måtte du halde på til arbeidet var ferdig. Møkka vart lest med tregafnar i fraukjellaren, jarngaffelen vart teken i bruk då eg var gutungen. Det draup vatn frå fjøsgolvet g ned på kleda dine så du måtte skifte klede når du skulle inn og få mat. Møkka vart kjørt utover jorda, lagt i store dongar og spreidd når det vart vår. Dette arbeidet vart gjort straks føre siste snøen gjekk tå jorda. Det fans ikkje kunstgjødsel den gongen. Det fans heller ikkje timotei og kløver, berre natureng med måsså.

Eg hugsar ein nabogard, der voks det berre skrepp på leirjorda. Etter uåret 1901 prøvde han seg med kunsteng, men var uheldig. Då slåttonna kom sa han: Eg sådde kløver, men fekk att spar(skrap).

Det var eit formiddel eg tykte dei fekk til særst godt den tida, og det var turnipsen. Nepone kunne vera opp til sju- åtte kilo. 1901 var ein varmsommar og eit særst dårleg år. Åma å opp alt graset, så det var berre måsså att. Når du for etter forvegen utover mot håggån, kunne du ikkje setja ned ein fot utan du trødde i hel nokon av desse sleipingane. Eg trur det var dette året som gjorde at det vart vanleg å bruke kløver og timotei på Byneset.

Det som vart dyrka på jorda den gongen, var lite follrik, sein havre og bygg, Magnum Bonum-potet, turnips og naturgras. Kveite eller rug fans ikkje. Det var ikkje tilskott eller subsidiar på nokon måte. Slo året feil, var det sveltihel.

Våronna tok til når telen var gått or jorda. Det som ikkje var pløgd om hausten, vart pløgd no. Dette arbeidet vart dårleg gjort.. Dei hadde gode plogar, men dei pløgde altfor grunt. Horvene var dårlege. Det var sneihorv og labbhorv, som vart lagt stein på for at dei skulle koma ned i jorda.

Potetene skulle vera i jorda til 17.mai. Til å deille rennor med , bruka vi trearden. Den vart og bruka når potetene skulle gravas ned. Til gjødsel vart bruka dogjødsel, det var kraftige saker. Kornet vart sådd med handa og molda ned. Nepa kom sist, til den vart grisgjødsla bruka. No skulle åkrane «slåas» og rullas, vinterreiskapen vaskas og breas. Då var våronna ferdig. Myronna tok til første veka i juni. Molda vart kjørt heim og blanda med landet. I Rosgården måtte vi ha åtte-ni tusen brenntorv for året. Utpå sommeren vart torva ruka og stakka, eller trilla i hus til ho skulle kjøras heim på vinterføret.

Det var eit gammalt ord som sa at «slåtten skull' bynn' når Sankthans-martnan var over». Men så tidleg vart det aldri teke til med onna på Byneset.

Slåmaskina og hjulriva bruka vi på flat mark. I bakkane gjekk fire-fem karar i ljåskårer, med ein diger trestrunk for heina diglande i slireima. Kvinnone gjekk etter dei og breidde. Eg fekk vera med på dette i mange år. Alltid like gildt !

Det var så lite gras at var det mogeleg for været, vart det breidd til tørk på vollen. Om kvelden vart det ruka. Neste morgon skulle det kastas ut og breias. Seinere på dagen vart det raka i hop og kjørt på lemnen. Det var mykje arbeid med dette, men det var meir arbeid med å hesje det: Graset var så stutt at det måtte kjemmas på ein eigen måte slik at det kunne hengje på trestengene.

Høyonna tok vanleg fire vekor. Dei dagane det var ruskevær, vart potetene hyppa og nepa tynna ut og reinska.

Første utdrag av boka sto i Historielagets årshefte for 1997, og omhandlet "Skikker og hjelperåd".

Bernhard Høyem ble født på Høyem,Rosgard i 1894. Han flyttet til Levanger og startet trelastforretning der.

Artikkene er innsendt av Ivar Grostad.

MESSINGSONG.

Av Torleif Andersen.

I støv og kveldsol stod hestebjella,
eg fann ho halvgløynd i lite glas.
Og dagen kvilte på vesterfjella
da eng og juli va' tung tå gras.

Eg ringte varsamt, da vakne klokka,
og messingkolven slo mange slag.
For tida rivna og klangen lokka
på livets hende frå år og dag.

Hørde songen frå Byeneslandet,
kor hest og kjørekar drog forbi.
Det va' ein klokkesong utan like,
som tona fram gjennom jorderike
med folk og hjarte og liv
og soge frå «gammel» tid.

For spede songen av messingbjella,
fekk svar frå klokker av edelt malm-
og atterljom «bortant» Stadsbøgden-
og frå høgden - og Ørkdal'n,
Melhus og Nidaros.
Memn skirast klongen, va' klokkesongen
frå gamle Michaels tårn på Stein.
Der høyrdest messing og song som båra,
med liv og lagnad i hundreåra;
ein livsens ôm over gøynde bein.

Stille smaug det seg, folkeetoget,
av gamle, unge, av skyld og ætt.
Det kom ein framand med sø'vindsøget;
han Dale-Gudbrand stod lydte rett,
på stille stega som no va' gjorte,
og vind og einsemd tok lagnadsdråget;
ein sorgsam klage frå sekkepipe
høyrdest langt, langt borte.

Sjøbola slo ni' fjurrusteinåm.

«Stallvekkja», sa dæm, og gylte dingla,
ho ringde dei inn og igjennom livet,
og vår og såmmår og isen singla,
for gampen drog gjennom mange vintra
der karan lesste, og hest og dreng,
sleit torv og tømmer og frau
for føda; hardt va' liv attom hesthov-
klompen, vegen speika, å hau, å hau !

Og Byeneslandet, det gamle vide,
så ope låg der under sol og sky.
Da for det gardfolk og husmenn mange -
det rauk frå pipa på Berg og By,
va' Hangersletta og Rønningsgrenda,
og Hangran steig fram or soga ny -
Haugumsgardan' og Løvset, Frøset,
Høstad, Skjøstad og Haug og Li.
Alle gjekk dei i stille vandring
på inn- og utgang frå dag og tid.

Det før i bjellesongen mot kjerkegongen
ei brølløpsferd som det glitra av.
Han anna ærend ha siste gongen:
Ei kiste, brudekvit, imot ope grav.
Dombjellekrans, jul og sankthans,
messingsong over jord og bø;
køyrde gudslånet dyrt åt «mørna»,
og vogn og slede bar dagleg brød.

Sjøbola slo imot gamlelandet.

Her gjekk ho Ane og'n Kresten Bergåm,
i slitartida, i snø, i høynon og i høst og vår.
Messinbjella song rikt om livet,
om fattigdomen, om atteljomen,
frå bergåm, furu og gran og låva,
frå fjerne strender og nye grender,
frå klippene i Decorah, Iowa.

Eg stansa kolven, og folkedrøset
svann bort ifrå segn og draum.
Tankefull borti gammelfjøset
stod ein fjetra solfallsflaum.

I støv og glømsel, i vinduskarmen
på Bergaplassen, i soldag full,
stod skire, attfunne messingbjella
og skein som gull.

(Torleif Andersen er i dag journalist i Tromsø. Han er oldebarn etter ho Ane og'n Kresten Bergåm som det skrivest om i dette diktet.)
Innsendt av Olaug Haugum.

En husmannskontrakt

av Petter Skjervold

Det har vært sagt og skrevet så mye om husmenns kår, at dette tør være velkjente historier. Mange er det da også i dag som hevder at vi må slutte å snakke om gamle dager, eller de harde 30 åra. Men for den som vokste opp i 20 - 30 åra, lever minnene om mennesker, velstående, fattige, myndige eller umyndige. Enkeltindividet sto maktesløst, og måtte lære seg samhold og solidaritet til støtte for sine krav.

Ord som kommunalt nødsarbeid, eller steinplukking utlyst etter livssituasjonsprinsippet osv. er neppe alminnelig kjent idag. Vi burde kanskje ha sett norske arbeidsfolk som sultne og desperate fallbød sin arbeidskraft. (Lisitasjon). Nei, vi må ikke glemme at det er knapt 70 år siden vi hadde slike forhold her i landet.

Men tilbake til husmannsvesnet. Private jordeiere såvel som brukere av offentlig eiendom, f.eks. prestegårder hadde sine husmenn. De pliktet helt eller delvis å erlegge plassavgiften til brukeren eller "Husbonden" i form av pliktarbeid ifølge kontrakt.

En husmanns plikter var fastlagt og nøye beskrevet i kontrakten slik at husmannen skulle ha klart for seg hvem som hadde ansvaret for demokratiet. Rettighetene var belagt med så mange forbehold at de neppe hadde stor verdi.

Min oldefar var prestegårdshusmann. Hans kontrakt var neppe hardere enn andre på den tiden, men den forteller mellom linjene om begreper som vi ikke uten videre ville akseptere idag, nemlig underdanighet, nøysomhet og fattigdom.

Den som har fulgt kampen for småårsfolket fra splittelsen i 20 åra og fram til våre dager, kan ikke være i tvil om at det har skjedd noe vesentlig til småårsfolkets beste gjennom disse årene.

Oldefars husmannskontrakt.

Undertegnede Sogneprest Frich, gjør som bruger av Bynesets Prestegaard vitterlig at jeg herved fester og bygsler 25 Maal jord af Ålberg Prestegaars Udmærk til

Lorents Iversen Størvold og Hustru paa følgende betingelser:

- 1. Pladsen tages på grænsen mod Langlo's Ud- og Indmark. Husmanden sørger selv for å faae Pladsen indgjerdet og holder Gjerde-gaarden vedlige. Denne forpliktelsen gjelder ogsaa for Halvdelen af det gjerde som begreuder hans Plads mod Langlo's Indmark. Husmanden erholder Ret til at benytte den gamle Gangsti, som fører over Langlo's Indmark mod til Gaarmand Anders Andersen Langlo eller Brugeren af den halvpart i Langlo, som for tiden eies av ham, at tilsvare 60-sexti Skilling aarlig, hvilket Beløb garanteres af Prestegaardens bruger, da det regnes som en Deel af den Pladsafgift som bliver at erlegge til denne.*
- 2. Husmanden svarer dessuten som Afgift til Husbonden 4 Ugers Arbeide i Slaatonnen og holder sig selv med Ljaa. Han pligter ogsaa uden Betaling at udføre 6 Maal Skur paa Prestegaarden, nemlig 3 Maal Byg og 3 Maal Havre. Den fulde Afgift bliver dog først at erlegge i 1876 i det afgiften i 1874 kun bliver 2 Ugers og i 1875 3 Ugers Arbeidspligt i Slåtte-tiden og ingen Skur.*

3. *Husmanden har at indfinde sig på Prestegaarden til Arbeide, naar naar det forlanges, mod sædvalig Dagløn. Husmanden maa ikke over 8 dage være fraværende fra Hjemmet Uden Husbondens Tilladelse. Husmanden maa ikke tage Brændfang i Prestegaardens Skov (Ind- eller Udmark) uden særlig Tilladelse, dog har han af Pladsens Ryddiggjørelse Ret til at benytte de mindre Træer paa samme til Gjerdesfang og Brænde, medens de større Træer forbeholdes Prestegaardens Bruger. Han erhoder Ret til Torvskjær til Husbehov*
4. *Husmanden erhoder fornøden Havnegang i Udmarken for de Kreaturer som han kan føde paa Pladsen. Han erhoder denne Ret saalenge han bruger Pladsen, men denne Rettighed skal dog ikke være til Hinder for mulige Dispositioner af Udmarken som i fremtiden maate ansees som tjenlige for Prestegaarden.*
5. *Naar Pladsen forlades, tilfalder Jorden Prestegaarden. Husmanden fraskriver sig herved sin Ret som tilkommer han lige ovenfor Husbonden i følge lov af 24. september 1851 §13 b og c hvorefter Husbonden bør overtage Husmandens paa Pladsen oppførte Huse mod en Passende Godtgjørelse.*

Paa disse Vilkaar og saalenge der ikke med Grunn af noget at klage paa nevnte Husmand Lorents Iversen's oppførsel, skal han og under samme Forudsetning hans Hustru Lava Pedersdatter erhode Pladsen for Deres Livstid.

Byneset Prestegaard 11. October 1873

Frich, Sogneprest til Byneset

De ovenfor mig paalagte Forpligtelser vedtager jeg herved at oppfylde.

Lorents Iversen Størvold

m.p.p.

Redaktørens anmerkning:

Når David Chr. Frich, prest på Byneset 1868 til 1876, skriver festekontrakt for plassen Prestgjerdet til Lornts Iversen Størvold, så er dette ingen selvfølge, men kanskje for offentlige eiendommer. De aller fleste husmenn hadde ingen skriftlig kontrakt, i alle fall ikke tinglyst. Det var oftest en muntlig avtale, og den var like bindende for det. Derfor kan vi følge flere generasjoner av samme familie på svært mange av husmannsplassene på Byneset. Et annet moment som gjorde at en husmannsfamilie fikk beholde plassen var at husmannen oftest eide husene, og at det ville koste noen daler for bonden å overta disse.

Men selv om forholdet husmann - husvert skar seg helt, var det ikke helt enkelt å bare skyss husmannen av gårde, selv før loven av 1851 som det er henvist til i kontrakten ovenfor. Det skulle denne historien vise:

Husmannen Anders Iversen Høstadeggen døde i 1796, og hans to døtre Marit og Karen fikk fortsatt bebo plassen, mest for lønn som deres far hadde til gode.

Men da Marit giftet seg med Lars Jonsen (Kviset ved gifte i 1797), oppsto det problemer i forhold til husbonden Nils Kristoffersen Høstad, han forsøkte tydeligvis å få paret bort fra plassen.

I 1799 klaget Lars Jonsen til stiftsamtmannen, og i oktober samme år stevnet fogden Berg begge parter til Trondheim for å ta opp nærmere forklaring og finne mulig forlik. Kopi av referat fra dette møtet forfinnes.

Lars Jonsen forklarte at de som husmannsfolk hadde oppfylt sine forpliktelser, og i tillegg hadde dyrket opp utmark. Nils Kristoffersen Høstad, eier av Høstad - Østringan og Potten refererte at Lars Jonsen hadde oppført seg " Fryktelig i bygden ". Dessverre er ikke dette emnet utdypet nærmere. Heller ikke er det noen konklusjon fra fogden. Men har det vært tale om en skriftlig kontrakt, så hadde nok dette vært bemerket.

Lars Jonsen ble værende på plassen, og er nevnt der ved folketellingen i 1801. Før 1807 er det imidlertid kommet en ny husmann på plassen, og Lars Jonsen finner vi som husmann på plassen Langørgenbugten. Kanskje ble forholdet til husverten for vanskelige til slutt.

Plassen Høstadeggen lå syd for Høstad Østringan nesten nede ved Skirna, like ved den gamle ferdselsveien fra Byberg om Vorset og Høstad videre nedenfor Mjøset og videre helt til kirken.

Plassen ble nedlagt før folketellingen i 1865.

I berg og kiste vi mangler gull
men forsynshånden er alltid full
arbeider,beder / Den brød bereder
av stein og muld.

Dog mest jeg elsker det folkeferd
som har sitt hjem mellom fjell og skjær
hvor unge hedre / de gamle fedre
som bygde her.

Jeg elsker bonden i kofte grå
og fattigmannen hvis seng er strå
og alle makter / som ei forakter
de simple små.

av Ole Vig.

En Amerikareise i 1868.

Fra Bjørn Røstum har vi mottatt kopier fra klipparkivet ved Trondheim Folkebibliotek etter en artikkelserie om utvandring i Arbeider-Avisa i 1956 ved politioverbetjent Sverre Ulseth. Denne artikkelen refererer til et klageskriv til en Trondheimsavis om forholdene på reisen o: 4 av de 5 som underskriver er Bynesninger.

Her følger utdrag av brevet (klagen):

“Avreise fra Trondheim den 18.juni 1868 med D/S “Scandinavien” med 185 emigranter ombord. Passasjerene var trøtte, de hadde nemlig oppholdt seg ved landgangen siden kvelden i forveien, avgang var satt til kl. 21.00, men båten kom ikke før morgenen etter. Skipet var ikke beregnet for passasjerer, og det lille som fantes av bekvemmelige oppholdsrom var okkupert av engelske “storkarer” som skulle over til England.

De 2 første dagene var det uvær med en masse sjøsyke, men siden fint vær og de ankom Hull den 21.juni.

De fleste reisende hadde egen kost, men noen kjøpte middag ombord. Disse angret bittert på de 54 skilling den kostet, måten maten var tilberedt på og serveringen var slik at de mistet matlysten.

I Hull gikk de så i land og tolken førte dem til et spisested. Oppvartersken og hele stellet på restauranten var så motbydelig og svinaktig at bare de som var vant med slikt kunne få ned en bit.

Funksjonærer og tolker her i England betegnes som slyngler, og de reisende ble behandlet som kveg hvis de ikke forsto å bite fra seg. Særlig forbitret var de på behandlingen av damer “av bedre klasse”, den var så ille at de ville betenke seg på at deres familie skulle komme etter ved en senere anledning.

Et lyspunkt var togreisen fra Hull til Liverpool, 6 ½ time i rommelige vogner, de aller fleste hadde knapt sett et tog før.

I Liverpool så de mye stort og “herlig”, men mest imponert var de over de kjempestore engelske bryggeri - hestene: Det som festet seg best var likevel den ubeskrivelige fattigdom og last som preget visse strøk av byen. Av tolken ble de ført til et hus som på gatesiden så ganske anstendig ut, og bar det prangende navn “Braunswieg Hotel”. Det viste seg imidlertid å passe bedre for kveg, fjøs og stall hjemme i Norge var bedre.

I Liverpool gikk de så ombord i d/s “Damascus”. Dette var en bra båt med salong forut for “fruentimmere”. Her var det faste køyer, mens i salongen akterut for mannfolkene var det hengekøyer. Eneste aber var at kl. 7.00 kom mannskapet og purret “Upon deck” og hvis ikke man øyeblikkelig spratt opp tok de rett og slett og kuttet tauet til køya.

En del irske emigranter var kommet ombord, og spesielt de irske kvinnene som ble “oppvartet” på dekket , holdt et svare leven hele natten slik at det var ganske umulig å sove.

Maten ombord var av godt råstoff, men heslig tilberedt og servert, slik at den nærmest var uspiselig.

Båten gikk til Quebec i Canada, og så med tog til Chicago. Heller ikke nå var det helt uten ubehageligheter. Tolken gjorde det han kunne for å snyte emigrantene. I kontrakten med selskap (agent) sto det at landgangspenger var betalt, men på grensen til USA ble hver enkelt avkrevd en avgift på en kvart dollar. Tre personer som nektet ble innesperret, de slapp ut etter 3 timer da de likevel betalte.

Omsider kom de til Chicago den 15. juli etter nesten en måneds reise “.

Etter at brevet var offentliggjort kom selskapets agent i Trondheim (Henriksen) med et motinnlegg:

“ Hva maten angår så er den god og tilstrekkelig for min del, men det er en del folk som aldri kan få nok i sin buk, da buken er de flestes Gud.. De forstår ikk at denne mat er sterkere, hvorfor man ikke behøver så meget av den som av havregrøt og sild.”

Klagebrevet var undertegnet av følgende:

Jens Jonsen Bosberg (Bosbergtrøen) f. på plassen Hangerskjæret i 1845.

Bengt Olsen Bosberg f. på plassen Frøsetgjerdet i 1847.

Anders Ingebrigtsen Brendsel f. 1846

Ole Larsen Berg (Bergskaret under Mortenstu) f. 1827

Brylluppet på Klæth.

Der stod på Klæth et bryllup nys føren Snøen faldt
Der var en mengde gjester - og smukt beredt var
alt, men ikke som det pleier at være Bryllupsskikk
der holdtes ingen Dans og der hørtes ei musikk.

De tvende husets Døtre var Brude samme dag
og derfor var av Frender så Høitidsfuldt et Lag.
Den ene som het Karen - var vel en otte år.
Hun hadde lignet Rosen som i sin knopning står.

Den anden, som hed Anna nok året yngre var
Hun hadde lignet Liljen som Duggen toet har
Nu lå de begge blege udi sin Brudgoms favn -
De hadde jo den samme - og Døden - var hans
navn.

Der Karen lå så freidig og rank, rett som et Lys
Som om med lyst hun modtok sin Brudgoms kolde
kyss.

Men stakkels liten Anna, hun saa saa Angest ud
som om hun fandt det tungsomt aa være Dødens
Brud.

Sitt bedste Linned ei sparte deres Mor
En brudestas hun gav dem av kniplinger og flor
En liten byens pike en Myrte sendte hit
som klædte saa fortrinlig den marmorpande hvit.

De holdt i sine hender - snart sunkne hen til muld
fra sidste sommertiden en krans av markens Gull.
De hadde selv den plukket paa deres faders eng
mindst tenkte de til smykke på deres Brudeseng

Og sengen var en kiste - sortflammed, lysebrun
Med rifled laag utskaaret og staselig og lun.
Der laa de tvende søstre ømt i hinandens arm
og bares bort saa festlig som i en gylden karm.

Av seks smådreng bare de bort fra kjærligt hjem
De muntre kamarater som legte tidt med dem
Nu græd de stakkels dreng - for begge græd de jo
Men fire mest for Karen - for Anna mest de to.

Saa lød fra Kirketaarnet der da en Brudesang
Det var en så alvorlig - en saa tungsindig klang.
Som brudesvend en graver ved Porten dem modtog
og førte dem til kirken - Og Høitidstimen slog.

De to smaa Brude vied sig da til blegen Død.
Til den trofaste Brudgom som verger mot al Nød:
Av Jord er du jo kommen - Du blive skal til Jord.
Av Jorden skal du oppstaa - Saa løde Talens ord.

Gud trøste baade far og mor som skal staa
aa høre børn saa fagre slig Vielse at faa.
Gud trøste den som bringer til Herrens Helligdom
og lader dem tilbake sin fagre Rosenblom.

En morder-engel vandret om fra gaard til gaard
om Fader sterke hengsler for døren endog slaar
om Moder trofast gjemmer sitt hulde ungdoms blod
oppleter han dog husets Dyreste klenod.

Saa mangen smilfuld læbe iaar er bleven lukt
saa mangt et glansfuldt øie av Døden blevet slukt
saa mangen kind som rødmet er bleven kold og bleg
Og store skarer rene sjæle til Himmelen oppsteg.

Nu snees Laken skjuler saa mangen mistet skatt
som ømheden begræder i ensom - mørke natt.
Og Kirkegaarden neppe vil blive noget aar
saa rig paa skjønne Blomster som nu i neste vaar.

En ondartet halssykdom som særlig angrep barn,
gikk over Gauldal i 1847 og rev bort mange familiers
aller dyreste eie, deres barn. Slik var det også på
Klæt på Leinstrand der to søstre, Karen som var 8 år
og Anna 7 år døde samme dag. Dette var
foranledningen til dette diktet som er forfattet av Nils
Dahl. Han var residerende kappelan i Melhus fra
1838.

Arne Håbjørg.

Også Byneset fikk merke denne sykdommen, mellom
april 1847 og februar 1848 døde det her 11 barn fra
2 til 8 år, i 2 tilfeller var det søsken. Vanlig døds-
rate i 10-års perioden 1840 - 50 var 2-3 barn i
denne årsklassen pr. år.

Sommervandring.

av Aase Hove.

Tirsdag 23.juni var dagen for historielagets sommervandring. Turen gikk rundt "Plassen" med besøk i "Onsøyhåggån".

Oppmøtet var ved "Martinplassen" kl. 18.00, og der var også turens guider Oddny og Leif på plass. Oddny var for anledningen stilig antrukket i kyse og drakt fra gamle dager. Oppmøtet var svært godt, ca. 80 personer, så det ble et langt følge, og det til tross for Sankthansfeiring og VM-kamp i fotball mot Brasil på TV. Bra!

Som ønsket fikk vi riktig fint vær, og rundturen ble en fin naturopplevelse. Vi passerte de gamle husmannsplassene "Trøan", "Plassen", "Sjurshåggån", "Ivastu", "Stia" og "Marenstu". På noen av plassene var bare rester av grunnmuren å se, mens på andre var det restaurerte eller nye bygninger.

Oddny fortalte om de som hadde bodd og virket på disse plassene. Det var mange ting å høre fra det daglige liv. Leif bidro også med historier og årstall.

Vel framme på "Onsøyhåggån" ble vi godt mottatt av Knut Olav Aasegg med familie, som også, for anledningen var iført klær fra gamle dager.

Interimstyret hadde lagt ned et stort arbeide her med vasking og rydding. I stua hadde de hengt opp bilder av Elida og John, som var de siste beboere her. Alt var slik som da de forlot heimen sin, og det var sikkert ikke med lett hjerte.

Alle ting både i stue og uthus bar preg av flittig bruk, mange ting var tydeligvis laget på plassen, og viste at det hadde bodd nevenyttige folk her i flere generasjoner.

Vi kunne bare tenke oss hvordan de levde her, uten strøm og innlagt vatn, og da uten de hjelpemidler som er en del av hverdagen for oss. Vi fikk sett oss om både inne og ute, men med 80 personer måtte vi gå litt puljevis. Husmannstuene var slett ikke beregnet på noe storinnrykk.

Etter å ha skrevet oss i gjesteboka, bega vi oss på vei til "Hauatrøa", med medbragt mat og kaffe. Noen var det som forlot oss for å se fotballkampen, men vi ble likevel en bra gjeng. Det var ordnet med bål og med grill for de som ønsket en pølse eller slikt. Vi spiste og hygget oss i den fine Sankthanskvelden.

Hauatrøa er et gammelt samlingssted med utsikt over den fagre "Byvika". Ole Arnfinn By hadde ordnet natursti med mange "vanskelige" spørsmål. Resultatet kunngjøres senere.

Nestformann i historielaget Lars Løvset takket Oddny og Leif for tilrettelegging av turen og for stoffet de hadde samlet og bidratt med. Trivelig feiring av årets lyseste kveld.

Når vi så kom heim og fikk med oss de siste minuttene av fotballkampen, og så Norge slå Brasil i VM, ble kvelden bortimot fullkommen. Red.

////////////////////////////////////

Småhistorier.

I

Taterfølget.

Fortalt av Anders O. By

Gården By hadde privilegium som skysstasjon fra 1828 til 1888, da den i forbindelse med med den nye veien gjennom Åsbygden og over Elsetåsen ble flyttet til Bosberg . Skysse over fjorden var det imidlertid By som sto for fortsatt.

Knud Jonsen Byehagen f. 1840 var husmann under By. Like før hundreårsskiftet skysset han et taterfølge over fjorden til Stadsbygden. Båten som ble brukt var ganske stor, med seil og med seildukoverbygg bak, sannsynligvis en 6-æring eller 5-børing.

Nok om det, overfarten gikk greit, riktignok var det leven akterut, men Knut merket seg ikke noe spesielt med det, passasjerene tatt i betraktning.

Men ved fremkomsten manglet det imidlertid en mann. Knut varslet da lensmannen på Stadsbygden, men hverken han eller taterfølget ville undersøke saken nærmere.

Taterfølgene som dro omkring i bygdene sto ikke høyt i kurs hverken hos øvrighet eller hos de fastboende, og de praktiserte nok sin egen justis innad i taterflokkene.

II

Et uhell ?

Nils Jonsen Onsøyen f. 1780, døde i 1816 og i kirkeboken er innført selvmord med gift. En historie som er overlevert i flere generasjoner betegner imidlertid dette som et uhell.

Nils hadde en klein hest, og fra dyrlegen fikk han noe mikstur som han ga hesten. Hesten døde imidlertid, og Nils hadde mistanke til medisinen. Han smakte derfor på den selv med svært dårlig resultat.

At dette kunne foregått slik er godt mulig. Den tids dyrleger var vanligvis tatere, (konf. Per C. Asbjørnsen,s fortelling om Svolke-Pær og andre fortellinger). Og mikstur for dyr skulle være sterk, derfor ble ofte blandingen tilsatt litt rottekrudd, som igjen kunne inneholde arsen, eller enda verre blåsyre. En litt uheldig blanding kunne godt være dødelig både for mennesker og dyr.

III

En malermesterregning fra 1790 ved oppussing av Sæby kirke i Danmark.

Forandret annet bud samt fernisert de ti bud	2,24 Riksdaler	Satt nytt hår på den kyske Susanna, samt ny sko på hesten for Elias vogn, samt avmerket veien til himmelen	3,24 Riksdaler
Gjort ny nese på røveren samt strakt hans finger	1,02 Riksdaler	Ettersett de kloke jomfruer samt overstrøket dem her og der	10,80 Riksdaler
Oppusset Pontius Pilatus samt satt nytt pelsverk på hans krave, fernisert ham for og bak	17,09 Riksdaler	Gjort verdens ende litt lenger, da den var blitt for kort	3,10 Riksdaler
Satt ny finger på engelen Gabriel og overstrøket hans fjær, utvidet himmelen og tilsatt atskillige stjerner	1,10 Riksdaler	Renset det røde hav for flueskitt	<u>3,07 Riksdaler</u>
Forbedret den hellige Magdalena som var aldeles fordervet	5,00 Riksdaler	<u>Summa sumarum</u>	<u>46,75 Riksdaler</u>

Julenøtter 1998.

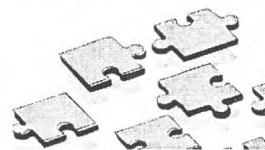
I diagrammet nedenfor setter du inn navnene på de steder, kommuner m.m., som er gitt med 3 stikkord for hver i oppgavene på motstående side, til hjelp og veiledning for riktig løsning. Alle navn er innenfor Trøndelagsfylkene. Antall ruter i diagrammet er lik antall bokstaver i navnet. I det loddrette feltet er det allerede en enkel setning (uten ordskille), som gir deg en bokstav til hver av oppgavene. Men, oppgavene er stokket om i forhold til linjenummeret i diagrammet, slik at for eks. oppgaveløsning 1 (kanskje) skal inn i linje 7 i diagrammet, og så videre. Ha en trivelig tidtrøyte!

1.							T						
2.							R						
3.							Ø						
4.							N						
5.							D						
6.							E						
7.							L						
8.							A						
9.							G						
10.							P						
11.							Å						
12.							K						
13.							R						
14.							Y						
15.							S						
16.							S						
17.							O						
18.							G						
19.							T						
20.							V						
21.							E						
22.							R						
23.							S						
24.							D						
25.							A						
26.							S						
27.							J						
28.							Ø						

Løst av: _____

OPPGAVER.

1. A: Kommunevåpen 3 grønne triangler på hvit bunn.
B: Bygdetun med trønderlån fra 1830. C: Jernbanestasjon.
2. A: Ferjeavhengig. B: Del av Levanger kommune. C: Egen kommune til 1962.
3. A: Har egen sang. B: Starten går i Klæbu. C: Mye og stor laks
4. A: Fellesbetegnelse for 3 kommuner. B: Eget prestegjeld. C: Sparebank stiftet 1903.
5. A: Kirken vigslet til St. Mikael. B: Hovednæring Jordbruk. C: Tidligere kommune på 79 km².
6. A: Fredet naturreservat. B: Høyeste fjell 345 m.o.h. C: Kjent for aksjon i kommunens navn.
7. A: Kirkebrann 1981. B: Grunnvann er hovedvannsreservoar. C: Vålåskaret er fredet sætergrend.
8. A: Har hatt stor kraftverksutbygging. B: Del av tidligere Strinda kommune. C: Ridesenter.
9. A: Veksling i St. Olavsløpet. B: Stevneplass med amfi. C: Rytterstatue laget av Dyrre Vaa.
10. A: Har egen skiarena. B: Avgrenset av elveutløp. C: Har fostret skøytesprintere.
11. A: Tømmerkirke fra 1653. B: Skiferindustri. C: Utpreget vintersportssted.
12. A: Servering. B: Endestasjon. C: Inngang til Bymarka.
13. A: Kommunesentrum. B: Nord-Fosenveien passerer her. C: Var omsetningssentrum for populære båter.
14. A: Kommunevåpen i blått og hvitt. B: Ferjesamband avløst av hurtigbåt. C: Trekirke fra 1668 bygget av Ole Jensen Hindrum.
15. A: Industri og Jordbruk. B: Båt/bil/fly/tog og bystatus. C: Byvåpen med gul drake/rød bunn.
16. A: Tidligere statsråd flyttet til Oslo. B: OL-gull i Grenoble. C: Nam-nam Jordbær.
17. A: Kommune med over 2000 vann og tjern. B: Nasjonalpark. C: Minnestein over Ole Rynning som utvandret til Amerika i 1837.
18. A: Sentrum i kraftverkskommune. B: Siste NM-arrangør på ski. C: OL-mester i friidrett.
19. A: Delt på 2 andre kommuner i 1964. B: Fjord med godt sildefiske. C: Stedsnavn i Bjugn.
20. A: Åttekantet steinkirke fra 1784. B: Flyplass. C: Malmsteinsfunn i Storvola 1644.
21. A: Jernbanetilknyttet i 1933. B: Elghode i kommunevåpnet. C: Ladestedstatus i 1845.
22. A: Festning anlagt 1859-1900. B: Viking-gravhauger på "Slottet". C: Ferjesamband.
23. A: Riksveg 770 går her. B: Kommunesenter. C: Yndet sportsfiske i Korsnesstraumen.
24. A: 1500 m lang stolheis i helårsdrift. B: Fonnfjellet 1100 m.o.h. C: Riksgrense.
25. A: Vedheng på fylkesordføreren. B: Både i marka og ved sjøen. C: Skjær i sjøen.
26. A: Normal overflate 148 m.o.h. B: Har arena med mye smell. C: Leveres rennende.
27. A: Her arrangeres "Herlaugdagene". B: Kjent for ørnerovet. C: Bygdemuseum med fylkets største båtsamling.
28. A: Åpen og flat. B: Fuglereservat. C: Gravrøyser på møkkelhaugen.

Løsning på Julenøtter 1998 sendes Ola A. By
Martin Haugens v. 23, 7070 Bosberg
innen fredag 22. januar 1999.

Premier til 3 riktige
løsninger etter loddtrekning

Løsning på julenøtter i årshäfte 1997.

1.	Teppe	= RYE
2.	Første topp	= HAUG EN
3.	På spanske biler	= ESP
4.	1000 + lyset på Byneset	= M JØSET
5.	Byll + utroskap	= KONG SVIK
6.	Plassen	= LØKKEN
7.	Plutselig	= BRÅ
8.	Serru' (dialekt) + gammel by	= SKJØ STAD
9.	Kjøpslå	= BY/OVERBY
10.	Fange	= HOVE
11.	Neseparti	= MULE
12.	Kanten	= EGGEN
13.	Enda mere råskap	= STØR VOLD
14.	Del + reddet	= SAG BERGET
15.	Frøs	= GRØSET/RISTAD
16.	La ham se (dialekt)	= LA'N GLO
17.	Liten bit	= FLAK
18.	Forkortet strøm + iakttatt	= EL SET
19.	Trestammen uten 5. bokstav	= GRANEGGEN
20.	Isla noe	= FRØS ET
21.	Tiltrekning er bjelke	= HANG ER ÅS
22.	Ved	= BRENDEL
23.	Jeg spaserer (noe dialekt)	= ME GÅRD
24.	Fylke	= OPLAND
25.	Fiskeagnet	= MARKEN
26.	Uren hud	= KVISET
27.	Kolle	= HAUG
28.	7070	= BODSBERG
29.	Vondt + månefase	= AU NE
30.	Nedover + debet	= FALL AN

Det var gledelig stor respons på julenøttene, 26 innkomne løsninger, hvorav 23 passerte "nåløyet" som riktige.

Flere av nøtteknekkerne hadde vært innom "underbruk" på noen løsningsforslag, som f.eks. EINBAKKEN på oppgave 2.

En honnør for "utvidet" tolkning og forslag til løsning på oppgave 20; SLETTA HJELL.

Blandt de innsendte er følgende 3 trukket ut for premiering:

Solvår og Olav Rye	7070 Bosberg
Ranveig Hove Jørgensen	7070 Bosberg
Jon L. Stene	7070 Bosberg

Takk for denne gang!

Fortsatt velkommen som medlem i Byneset Historielag. Det nøtter!

Hilsen Ole.

Julegavetips I

Byneset Historielags videokassett må være en fin julegave. Kassetten viser Torvtaking, Høyberging og Korndyrking med de arbeidsoperasjoner som hører med, alt på gammelt vis.

Spilletiden er ca. 80 minutter, og prisen overkommelig, nemlig **kr. 200,-**

Kassetten legges ut for salg på Nordbygdens Samvirkelag og Sparebank 1 avd. Spongdal.
fra primo desember.

Julegavetips II

Historielagets kalender for 1999, som vanlig med mange fine "historiske" motiver fra bygda til en pris av

kr. 75,-

samt lagets årshefte for 1998 til

kr. 25,-

for ekstra eksemplar.

Disse legges også ut på Nordbygdens Samvirkelag og Sparebank 1.

TAKK !

Byneset Historielag vil med dette rette en hjertelig takk til alle som har støttet vårt arbeide i 1998.

En spesiell takk vil vi gi til **Nordbygdens Samvirkelag** som har støttet oss med div. byggevarer i forbindelse med vedlikehold av "Onsøyhåggån". Vi oppfordrer alle medlemmer til å støtte S-laget. De støtter oss.

Vi retter også også en spesiell takk til **Fokus Bank** som har støttet oss med div. rekvisita.

Videre vil vi rette en hjertelig takk til **PER HØYEM og søsken** for slektsmanuskript som deres far har utarbeidet, og som Historielaget mottok som gave. Denne gaven vil lette arbeidet med revideringen av "Bygdaboka" som nå er i gang.

BLI MEDLEM I HISTORIELAGET !

Også i år legger vi ved en giroblankett som kan brukes til innbetaling av kontingent for 1999.

Prisen er som før: **kr. 100,- pr. person.**

Ønsker du imidlertid å støtte vårt arbeide, uten å binde deg som medlem, kan du gjerne benytte blanketten til å gi en gave. Du stryker bare teksten "kontingent" og skriver "gave" i stedet.

På grunn av samordning av giroblanketter for post og bank, er den postgiroblanketten vi tidligere benyttet utgått. Vedlagte giroblankett kan benyttes både på postkontor og i bank.

Vi takker hjerteligst for all støtte vi får !

Byneset Historielag ønsker alle en riktig

God Jul

og

Godt Nyttår !

Bymarksangen !

Klipp fra Bymarksangen, med spesiell vekt på de områdene vi bynesninger ferdes både vinter og sommer for trim og helsebot.

Nå lar vi marka få en sang
med takk for oss for denne gang
I dette likandes terrenng
vi går i mak, vi går på spreng
og trives stort fra første stund
på Elstersparkens barnålsbunn

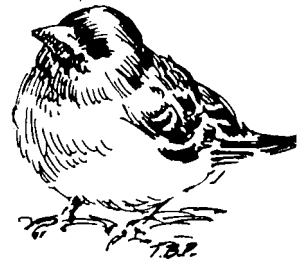
I Tømmerdal med hus på snei
der slentrer vi på gjengrodd vei
Og er det sinnsro du vil ha
så bare ut på Herbern dra
men trengs det trim til slappfiskkropp
så legg i vei til Geitfjelltopp.

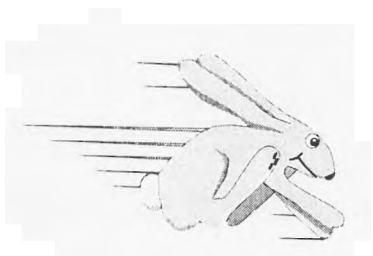
Her tenner mange kaffebål
men vi har satt oss høye mål
og fastslår der vi går på sti
at "Rustan" gjør seg best på ski
men peiser på så passe kvast
for selvsagt blir det Skistu-rast.

Nå er vi atter blitt så sprek
at Gråkalltur blir bare lek
Men kanskje er det lenger vest
vi liker marka aller best
Ved Vintervatnet vintersdag
der trener hopp- og slalåmlag.

Her vinker Storheitoppens nut
på spretten jente og på gut
men Bosbergsheias fjellplatå
det er vel fint å vandre på
Og her kan turens Coca-spleis
bli tatt ved Elgsethyttas peis.

Hos eldre særlig tanken går
til Grønli-stuas kaffetår
og synes Bergskaret litt trangt
og opp på Hoåsen litt langt
er Rønningen en skjønnhetsplett
som du og hvermann bør ha sett

Vi Bymark-venner vet det svir
når slyngler strør sitt matpapir
når kos-bål tennes uten vett
når drikkevannet vårt blir slett
av kroppsvask og på annet vis.
Så vern om marka - syng dens pris.